

Kırsalda finansal tabana yayılma: Oltu örneği

Serpil Sumer^{a*}, Murat Dilmaç^b

^a Arş. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, Oltu, Erzurum, 25400, Türkiye. E-Posta: serpil.sumer@atauni.edu.tr. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8452-0393>

^b Dr. Öğretim Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, Oltu, Erzurum, 25400, Türkiye. E-Posta: mdilmac@atauni.edu.tr. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2842-9875>

MAKALE BİLGİSİ

Geliş tarihi: 19.05.2021
Kabul tarihi: 28.03.2022
Çevrimiçi kullanım
tarihi: 24.06.2022
Makale Türü: Araştırma
makalesi

Anahtar Kelimeler:

Finansal tabana
yayılma, finansal
gelişmişlik, Erzurum

ÖZ

Ekonominin ihtiyaç duyduğu finansal kaynağı yeteri düzeyde temin edebilmesi finansal sistemin etkinliğine bağlıdır. Finansal sistemin etkinliği ise yasal altyapı, düzenleyici/denetleyici kurumların varlığı vb. birçok faktörün yanı sıra bireylerin ve/veya kurumların finansal bilgi düzeylerine ve finansal sistemi kullanabilme düzeylerine bağlıdır. Finansal tabana yayılma özellikle gelişmekte olan ülkeler için önem arz etmektedir. Bu çalışma kırsalda hane halkının finansal tabana yayılma düzeyini incelemektedir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler Erzurum ili, Oltu ilçesinde 390 katılımcıyla yüz yüze anket tekniğiyle toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, bölgede finansal erişim ve finansal katılım düzeyinin düşük olduğu, eğitim seviyesinin bu durumun önemli bir belirleyicisi olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma finansal tabana yayılmanın kırsal kesimde nasıl algılandığı ile ilgili bir örnek niteliindedir.

Financial inclusion in rural area: The case of Oltu

ARTICLE INFO

Received: 19.05.2021
Accepted: 28.03.2022
Available online: 24.06.2022
Article type: Research
article

Keywords:

Financial inclusion,
financial development,
Erzurum

ABSTRACT

The ability of the economy to obtain sufficient financial resources depends on the efficiency of the financial system. The effectiveness of the financial system, on the other hand, depends on many factors such as legal infrastructure, the existence of regulatory/supervisory institutions, as well as the financial knowledge levels of individuals and/or institutions, and their ability to use the financial system. Financial inclusion is particularly important for developing countries. This study examines the level of financial inclusion of households in rural areas. For this purpose, quantitative research method was used in the study. Data were collected from 390 participants in the Oltu district of Erzurum province by face-to-face questionnaire technique. According to the findings of the research, it has been determined that the level of financial access and financial participation is low in the region, and the level of education is an important determinant of this situation. This study is an example of how financial inclusion is perceived in rural areas.

* Sorumlu Yazar

Doi: <https://doi.org/10.30855/gjeb.2022.8.2.001>

1. Giriş

Finansal tabana yayılma, daha iyi erişim, daha iyi ürün ve hizmetler ve daha iyi kullanımı kapsayan çok boyutlu, müşteri yanlısı bir kavramdır (Cohen ve Nelson, 2011, s. 3). Bireylerin ve işletmelerin, güvenilir ve sürdürülebilir bir şekilde ihtiyaçları karşılayan uygun ve kullanışlı finansal ürün ve hizmetlere erişimin kolay bir şekilde olması anlamına gelmektedir (Kuzucu, 2019, s. 27; Worldbank, 2018). Bir başka ifadeyle finansal tabana yayılma, kredi, mevduat, sigorta, ödeme işlemleri vb. finansal ürün ve hizmetlere yeterli düzeyde ve uygun şartlarda ulaşılabilmesi ve kullanımı olarak tanımlanabilir (Tokmakçıoğlu, 2017, s. 119; Sarma ve Pais, 2011, s. 613; Dev, 2006, s. 4310). Finansal tabana yayılmanın arkasındaki mantık, bankacılık seçeneklerine sahip fakir insanların tasarruf edebilmeleri ve gerektiğinde kredileri makul oranlarda alabilmelerinin yanı sıra ticari girişimler için sermayeyi minimum maliyetle erişebilmeleridir (Cnaan, Moodithaya ve Handy, 2012, s. 199; Shetty, 2008, s. 30; Singh Misra ve Yadav, 2020, s. 1).

Finansal tabana yayılmanın temel amacı, bir ekonomide hizmet alamayan insanlara, gelişme ve refahını artırma yolunda potansiyellerini ortaya çıkarabilmeleri için adil, şeffaf ve hakkaniyetli bir şekilde finansal hizmetlerin sunulmasını sağlayabilmektir (Bansal, 2014, s. 473). Benzer şekilde, finansal tabana yayılma, kapsamlı bir ekonomik büyüme sağlanmasında ve yoksulluğun azalmasında önemli bir araç olarak görülmektedir (Demirguc-Kunt, Klapper, Singer ve Van, 2014, s. 2).

Finansal tabana yayılmanın geliştirilmesi yoluyla daha kapsayıcı bir finansal sistem ortaya çıkabilir. Sarma ve Pais (2011, s. 613), kapsayıcı bir finansal sistemin üretken kaynakların verimli bir şekilde dağılımını ve bir takım finansal hizmetleri kolaylaştırarak sermaye maliyetinin azalmasına, verimliliğin ve refahın artmasına yol açabileceğini belirtmektedirler.

Gelişmiş düzeyde bir finansal taban yayılma, kırsalda yoksulluğun azalmasını, istihdamın, harcamaların ve tasarrufların artmasına katkıda bulunabilir (Grohmann, Klühs ve Menkhoff, 2018, s. 84). Etkin bir finansal tabana yayılma, finansal sisteme dahil olmayanların sisteme girmesini teşvik edebilir, daha da önemlisi tasarruflarını sisteme aktarmasını sağlayabilir. Bu sayede finans sistemi yeni kaynaklara erişim sağlayabilecektir.

Finansal katılımın gelişmesinin önünde arz taraflı ve talep taraflı önemli engeller olabilmektedir. Arz tarafında, piyasa faktörleri, düzenleyici faktörler ve altyapı kısıtlamaları şeklinde ortaya çıkan bu faktörler, finansal sektörün finansal hizmetleri yoksul hanelere veya KOBİ'lere genişletme kapasitesi veya istekliliği üzerindeki sınırlamaları yansıtmaktadır. Talep tarafı faktörleri arasında ise yetersiz fonlar, finansal okuryazarlık düzeyinin düşüklüğü ve güven eksikliği (Yoshino ve Morgan, 2016, s. 8).

Finansal tabana yayılmanın etkin bir şekilde gelişebilmesi için finansal erişim, finansal okuryazarlık, tüketicilerin sahip olduğu güvenceler, finansal kimlik, yasal ve dijital altyapı, finansal hizmetlerin kalitesi ve kullanım oranı gibi faktörlere ihtiyaç vardır (Lyons, Grable ve Zeng, 2017, s. 2-3, Grohmann vd. 2018, s. 84-85). Finansal okuryazarlık eksikliğinin söz konusu olduğu durumlarda, finansal tabana yayılmanın düşük seviyede kalması durumunda finansal sistemin etkinliğini azaltabilir (Sebetçi, Karabıyık ve Karabıyık, 2018, s. 39).

Yapılan çalışmalar Türkiye'de finansal okuryazarlık ve finansal tabana yayılmanın istenilen düzeylerde olmadığını göstermektedir. OECD'nin 2017 verilerine göre Türkiye'de 15 yaş üzeri bireylerin sadece %68,6'sı bir banka hesabına sahiptirler. Yine 15 yaş üzeri bireylerin sadece %23'ü tasarrufları için finansal kurumları tercih etmektedirler. Hane halkının finansal okuryazarlık ve finansal tabana yayılma düzeylerinin düşüklüğü birçok önemli sorunu da beraberinde getirebilmektedir. Finansal sistemin yeterince kaynak oluşturamaması ve buna bağlı olarak yeterince gelişememesi bu durumun önemli sonuçlarından biridir. Bir diğer önemli sonucu ise yastık altı olarak da tabir edilen hane halkının tasarruflarının finansal sistemin dışına çıkması durumudur. Hane halkının, finansal sisteme yaklaşımları bilgi düzeyinin düşüklüğü ve/veya dini kaygılar vb. faktörlere bağlı olarak kırsal kesimlerde şehirlere nazaran farklılaşabilmektedir.

Bu çalışmada, kırsalda finansal tabana yayılmanın düzeyi ve hane halkı ekonomisi üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda, Erzurum ili Oltu ilçesi merkez ve kırsalında 390 katılımcıyla, yüz yüze anket tekniğiyle bir araştırma yapılmıştır. Oltu, Erzurum merkeze 116 km uzaklıkta olup, Devlet Planlama Teşkilatının 2014 yılında yayınladığı rapora göre sosyo-ekonomik

gelişmişlik endeksinde 424. sırada yer almaktadır. İlçede 5 mevduat bankası şubesi bulunmaktadır. Buna karşılık bir katılım bankası şubesi bulunmamaktadır. İlçenin ekonomisi, tarım, madencilik, hayvancılık ve ticarete dayalıdır. Bölgenin finansal okuryazarlık düzeyi düşük seviyededir (Dilmaç, 2020, s. 221). Bu çalışma 2020 yılında yapılan bu araştırmanın devamı niteliğindedir. Finansal okuryazarlık ve finansal tabana yayılmanın kırsalda, az gelişmiş bir bölgede finansal tabana yayılma düzeyinin tespiti ve çözüm önerileri üzerinde durulması amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle literatür taraması yapılmış, sonrasında yöntem açıklanmış, elde edilen bulgular paylaşılmış ve sonuç bölümünde bu bulgular değerlendirilmiştir.

2. Literatür taraması

Cnaan vd. (2012), bankaların finansal katılımı geliştirdiklerini iddia ettikleri Güney Hindistan kırsalında finansal katılımın başarıyla uygulanıp uygulanmadığını araştırmışlardır. Araştırmacılar Güney Hindistan'ın Andhra Pradesh, Karnataka, Kerala ve Tamil Nadu eyaletlerinde, rastgele seçilen köylerde 730 katılımcı ile yüz yüze anket gerçekleştirmiştir. Elde edilen bulgular ikili lojistik regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırmacılar, katılımcıların %65'inin ilişkili olduğu banka ve hizmetleri hakkında genel bilgiye ihtiyaç duyduklarını tespit etmişlerdir. Araştırmada, finansal katılımın seviyesini belirlemede sadece bir banka hesabına sahip olmanın kilit parametre olarak alınmaması, bankaların teşvik edici devlet politikalarının önemli bir belirleyici etken olduğunu öne sürmektedirler.

Ajide (2015) Nijerya'da, 1996-2013 dönemini kapsayan kırsalda yaşayan hane halkları üzerine yapmış olduğu araştırmasında finansal erişimin yoksulluğu azaltıcı etkilerini incelemek üzere bir çalışma yürütmüştür. Nijerya Merkez Bankası'ndan temin edilen çalışmanın verileri gecikmesi dağıtılmış otoregresif sınır testi (ARDL sınır testi) ile analiz edilmiştir. Ajide (2015) çalışmasında, kırsalda yoksulluğu azaltılabilmesi için finansal erişimin uygun bir strateji olduğunu tespit etmiştir.

Williams vd. (2017) ise üç Afrika ülkesinin 2006-2015 dönemi verilerini kullanarak panel veri analizi ile yaptıkları çalışmalarının bulgularına göre, finansal erişimin yoksulluğu azaltıcı bir etkisi olmadığını ileri sürülmektedir. Araştırmacılar, kırsalda yaşayanlara kullanılan kredilerin ekonomik büyüme ve yoksulluğu azaltıcı etkisinin enflasyon ve faiz oranlarına bağlı olduğunu, dolayısıyla hükümetlerin öncelikle bankacılık hizmetlerini geliştirecek yapısal gelişmelere odaklanmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Bongomin, Ntayi, Munene ve Nabeta (2016), Uganda'nın Mukono bölgesinde 200 katılımcıyla yüz yüze anket tekniği ile, fakir hane halkının finansal okuryazarlık ve finansal tabana yayılma seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre, finansal okuryazarlık ve finansal tabana yayılma arasında pozitif yönlü ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bir başka ifadeyle, finansal bilgi ve beceriler gerektiren finansal okuryazarlığın, yoksullara akıllıca kararlar vermesinde yardımcı olacağını vurgulamışlardır. Ayrıca araştırmacılar, gelişmiş bir sosyal ağın bilgi akışı ve paylaşımını kolaylaştıracağından fakir hane halkının finansal okuryazarlık seviyesini yükselteceğini ve bununla finansal tabana yayılmayı geliştireceğini öne sürmektedirler.

Wardhono, Qori'ah ve Indrawati (2016), Endonezya'nın Bondowoso ve Jember bölgelerinde 360 katılımcıyla toplumun finansal tabana yayılma düzeyini tespit etmek ve belirleyicilerini tanımlamak için nicel analiz yöntemi ile bir analiz yapmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, söz konusu bölgelerde yeterli sayıda bankacılık kurumunun bulunmasına bağlı olarak finansal tabana yayılmanın yeterli seviyede olduğu tespit edilmiştir. Ancak, bazı katılımcılar düşük finansal okuryazarlığa ve yetersiz bilgilendirmeye bağlı olarak finansal hizmet ve ürünlere ulaşmakta zorluk çektikleri de tespit edilmiştir. Ayrıca Bondowoso bölgesinde daha fazla genç nüfusun olması ve finansal okuryazarlığın daha yüksek olmasına bağlı olarak Jember bölgesine göre daha iyi sonuçlar elde edildiği de çalışmanın önemli bulguları arasındadır.

Çam, Ayaydın ve Kalkan (2018), Erzurum ilinde bireylerin finansal bilgi ve finansal katılım düzeyleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesine yönelik bir çalışma yürütmüşlerdir. Erzurum ilinde çeşitli iş kollarında çalışan 374 kişi ile anket tekniğiyle yapılan araştırmanın bulgularına göre, katılımcıların finansal bilgi ve finansal katılım düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, finansal araçların seçiminde yapılan hataların finansal okuryazarlık seviyesinin

düşüklüğüne bağlı olduğu, katılımcıların finansal araçları seçerken kendi bilgileri yerine yakın çevreden yardım aldıkları tespit edilmiştir.

Omar ve Inaba (2020), gelişmekte olan 116 ülkede finansal erişimin yoksulluğu ve gelir eşitsizliğini azaltma üzerindeki etkisini ve bunun belirleyicileri ile koşullu etkilerini araştırmışlardır. Çalışmanın 2004-2016 dönemini kapsayan verileri panel veri analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, kişi başı gelirin, internet kullanıcı oranlarının, bağımlı nüfus oranının (age dependency ratio), enflasyonun ve gelir eşitsizliğinin finansal erişim düzeyini önemli ölçüde etkilediği tespit edilmiştir. Bunun yanında, finansal erişimin gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk oranlarını ve gelir eşitsizliğini önemli ölçüde azalttığı tespit edilmiştir.

Kandari, Bahuguna ve Salgotra (2021), finansal erişimle sosyo-ekonomik ve demografik faktörler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla, Hindistan, Uttarkand'da seçilen 780 hane halkı üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Yüz yüze anket tekniğiyle elde edilen verilerin analizinde ikili lojistik regresyon modeli kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, hane halkının finansal okuryazarlık düzeyinin artmasıyla banka hesabı sahibi olma, mobil bankacılık hizmetlerinden yararlanma ve kredi kullanma olasılığının arttığını göstermektedir. Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, kadınların erkeklere göre hem mobil kullanımında hem de kredi kullanma oranında daha çok ekonomik açıdan kırılgan olduğu tespit edilmiştir.

3. Veri seti ve yöntem

Bu çalışmada amaç, kırsalda finansal tabana yayılmayı incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Oltu kırsalında ikamet eden bireylerin finansal tabana yayılma ile ilgili ifadeler için verdikleri cevapların frekanslarına bakılmıştır. Ayrıca ankete katılım sağlayan bireylerin demografik özellikleri ile finansal tabana yayılmanın alt boyutunu oluşturan finansal erişim ile arasındaki ilişki de Ki-Kare (χ^2) ilişki analizi ile test edilmiştir. Çalışma kapsamında veriler anket tekniği ile elde edilmiştir. Anket iki kısımdan oluşmaktadır. Anketin ilk kısmında katılımcıların demografik özelliklerine yönelik sorular bulunmakta iken, ikinci kısımda finansal tabana yayılma ve finansal erişim ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Anket tekniği ile elde edilen veriler SPSS for Windows v.21 programı ile analiz edilmiştir.

Erzurum ilinde yer alan Oltu kırsalının nüfusu 2020 yılı itibari ile 30.255'tir (<https://www.nufusune.com/oltu-ilce-nufusu-erzurum> Erişim Tarihi: 18.04.2021). Evren büyüklüğü 50.000 iken örnekleme temsil edecek sayı % 5 hata payı ile 381'dir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2019, s.101). Oltu kırsalı çalışmanın evreni olarak ele alınmış ve finansal tabana yayılma ile ilgili hazırlanan anket 390 kişiye uygulanmıştır. Uygulanan anket sayısı çalışmanın evrenini temsil edecek niteliktedir. Hazırlanan anket basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre yüz yüze şekilde uygulanmıştır.

Çalışma kapsamında oluşturulan alternatif hipotezler ise sırasıyla;

H₁: Finansal erişim ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır.

H₁: Finansal erişim ile eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır.

H₁: Finansal erişim ile yaşanan yer arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Bu çalışmada etik ilkelerin tamamı gözetilmiş ve çalışma etik ilkeler çerçevesinde yürütülmüştür. Atatürk Üniversitesi tarafından 28.01.2021 tarihli 88656144-000.E.2100023662 sayılı Etik Kurul kararı ile çalışma tamamlanmıştır.

4. Bulgular

4.1. Demografik bulgular

Anket katılımcılarının demografik özelliklerini belirlemek için frekans ve yüzde analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu katılımcıların demografik bilgileri ile ilgili sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Demografik bilgilerin analizi

Demografik Değişken		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	306	78,5
	Kadın	84	21,5
Yaşanılan Yer	Köy	44	11,3
	İlçe	332	85,1
	Şehir	14	3,6
Yaş	18-35	204	52,3
	36-52	134	34,4
	53-70	52	13,4
Meslek	Çiftçi	28	7,2
	Esnaf	97	24,9
	Serbest Meslek	82	21,0
	Memur	63	16,2
	İşçi	39	10,0
	Emekli	22	5,6
	Öğrenci	21	5,4
	İş Arıyorum	38	9,7
Eğitim Düzeyi	İlkokul	75	19,2
	Lise	195	50,0
	Üniversite	120	30,8

N=390

Çalışma kapsamında hazırlanan ankete cevap veren 390 katılımcının %78,5'i erkek, % 21,5'i kadındır. Katılımcıların %85,1'i ilçede, % 11,3'ü köyde ve %3,6'sı şehirde yaşamaktadır. Katılımcıların %52,3'ü 18-35 yaş aralığında, %34,4'ü 36-52 yaş aralığında ve %13,4'ü 53-70 yaş aralığındadır. Katılımcıların %24,9'u esnaf, %21,0'ı serbest meslek, %16,2'si memur, %10,0'u işçi, %9,7'si iş aramakta, %5,6'sı emekli ve %5,4'ü öğrencidir. Katılımcıların %50,0'si lise mezunu, %30,8'i üniversite mezunu ve %19,2'si ilkokul mezunudur.

4.2. Finansal tabana yayılma ifadelerinin frekans analizleri

Katılımcılara yöneltilen ankette finansal tabana yayılma ile ilgili olarak oluşturulan ifadelere verilen cevapların frekans dağılımları aşağıda Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Finansal tabana yayılma ile ilgili verilen ifadelerin frekans dağılımları

Finansal Tabana Yayılma ile İlgili İfadeler	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Emin Değilim		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Finansal kurumun tahsil ettiği ilk hesap açılış ücretleri uygundur.	14	3,6	43	11,0	181	46,4	93	23,8	59	15,1
Finansal kuruma yolculuk yapmanın maliyeti uygundur.	27	6,9	28	7,2	210	53,8	60	15,4	65	16,7
Finansal kurumun sağladığı kredi ürünleri ihtiyaçlarımızı karşılıyor.	25	6,4	72	18,5	118	30,3	91	23,3	84	21,5
Finansal kurumun sağladığı kredi kullanımına ilişkin şart ve koşullar bizim için uygundur.	25	6,4	48	12,3	128	32,8	101	25,9	88	22,6
Finansal kurum tarafından hizmetlerinin kullanımında tahsil edilen ücretler uygundur.	19	4,9	39	10,0	137	35,1	117	30,0	78	20,0
Finansal kurum tarafından sunulan finansal ürün ve hizmetler güvenilirdir.	34	8,7	82	21	141	36,2	71	18,2	62	15,9
Finansal kurum tarafından sağlanan ürün / hizmetler yaşam standartlarımızı yükseltti.	17	4,4	59	15,1	143	36,7	84	21,5	87	22,3
Finansal kurum tarafından sağlanan ürün / hizmetler gelirimizi arttırdı.	11	2,8	34	8,7	145	37,2	109	27,9	91	23,3
Finansal kurum tarafından sağlanan ürünler / hizmetler daha fazla varlık edinmemizi sağladı.	12	3,1	54	13,8	152	39,0	90	23,1	82	21,0
Finansal kurum tarafından sağlanan ürünler / hizmetler bu hane halkına serbest meslek sağladı.	18	4,6	34	8,7	168	43,1	81	20,8	89	22,8
Finansal kurum tarafından sağlanan ürünler / hizmetler konut koşullarımızı iyileştirdi.	25	6,4	79	20,3	120	30,8	77	19,7	89	22,8

N =390

Tablo 2'ye göre; katılımcıların % 46,4'ü finansal kurumun tahsil ettiği ilk hesap açılış ücretlerinin uygunluğu hususunda emin olmadıklarını belirtirken, % 28,8 ve % 15,1'i ilk açılış ücretinin uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların % 53,8'i finansal kurumlara yolculuk yapmanın maliyetinin uygunluğu hususunda emin olmadıklarını belirtirken, % 16,7 ve % 15,4'ü finansal kurumlara yolculuk yapmanın maliyetinin uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların % 30,3'ü finansal kurumun sağladığı kredi ürünlerinin ihtiyaçları karşılama hususunda emin olmadıklarını belirtirken, % 23,3 ve % 21,5'i finansal kurumlardan sağlanan kredilerin ihtiyaçlarını karşılamadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların % 32,8'i finansal kurumun sağladığı kredi kullanımına ilişkin şart ve koşulların uygunluğu hususunda emin olmadıklarını belirtirken, % 25,9'u ile % 22,6'sı finansal kurumun sağladığı kredi kullanımına ilişkin şart ve koşulların uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların % 35,1'i finansal kurum tarafından hizmetlerinin kullanımında tahsil edilen ücretler uygunluğu hususunda emin olmadıklarını belirtirken, % 30,0'u ve % 20,0'si finansal kurumlar tarafından hizmetlerinin kullanımında tahsil edilen ücretlerin uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların %36,2'si finansal kurumlar tarafından sunulan finansal ürün ve hizmetlerin güvenilirliği hususunda emin olmadıklarını belirtirken, %18,2'si ve %15,9'u finansal kurumlar tarafından sunulan finansal ürün ve hizmetlerin güvenilir olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların % 36,7'si finansal kurum tarafından sağlanan ürün ve hizmetlerin yaşam standardını yükseltmesi hususunda emin olmadıklarını belirtirken, % 22,3'ü ve % 21,5'i finansal kurum tarafından sağlanan ürün ve hizmetlerin yaşam standartlarını yükseltmediğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların % 37,2'si finansal kurum tarafından sağlanan ürün ve hizmetlerin geliri arttırması hususunda emin olmadıklarını belirtirken, % 23,3'ü ve % 27,9'u finansal kurum tarafından sağlanan ürün ve hizmetlerin geliri arttırmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların % 39'u finansal kurum tarafından sağlanan ürün ve hizmetlerin daha fazla varlık edinmelerini sağlaması hususunda emin olmadıklarını belirtirken, % 23,1'i ve % 21,0'i finansal kurum tarafından sağlanan ürün ve hizmetlerin daha fazla varlık edinmelerini sağlamadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların % 43,1'i finansal kurum tarafından sağlanan ürünler / hizmetler bu hane halkına serbest meslek sağlaması hususunda emin olmadıklarını belirtirken, % 22,8'i ve % 20,8'i finansal kurum tarafından sağlanan ürünler/hizmetler bu hane halkına serbest meslek sağlamadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların % 30,8'i finansal kurum tarafından sağlanan ürünler / hizmetler konut koşullarımızı iyileştirmesi hususunda emin olmadıklarını belirtirken, % 22,8'i finansal kurum tarafından sağlanan ürünler / hizmetler konut koşullarını iyileştirmedeğini ve % 20,3'ü ise finansal kurum tarafından sağlanan ürün ve hizmetlerin konut koşullarını iyileştirdiğini belirtmişlerdir.

4.3. Finansal tabana yayılmanın Ki-Kare (χ^2) ilişki analizleri

Finansal tabana yayılmanın alt boyutunu oluşturan finansal erişim ile arasında ilişki olduğu düşünülen katılımcıların demografik özellikleri (cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaşanılan yer) arasındaki ilişki Ki-Kare (χ^2) ilişki analizi ile test edilmiştir. Yapılan analiz sonuçları Tablo 3, Tablo 4 ve Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 3

Finansal erişim ile cinsiyet arasındaki ilişki

Finansal Erişim ile İlgili İfadeler	χ^2 Değeri	Olasılık Değeri (P)
Finansal kurumun sunduğu finansal hizmetler bizim için güvenlidir.	25,926	0,000*
Finansal kurumun tahsil ettiği ilk hesap açılış ücretleri uygundur.	16,483	0,002*
Finansal kuruma yolculuk yapmanın maliyeti uygundur.	9,655	0,047*
Finansal kurumun sağladığı kredi ürünleri ihtiyaçlarımızı karşılıyor.	15,669	0,003*
Finansal kurumun sağladığı kredi kullanımına ilişkin şart ve koşullar bizim için uygundur.	26,767	0,000*
Finansal kurum tarafından hizmetlerinin kullanımında tahsil edilen ücretler uygundur.	22,467	0,000*
Finansal kurum tarafından sunulan finansal ürün ve hizmetler güvenilirdir.	28,285	0,000*
Finansal kurumdan finansal hizmet alma süreci kolaydır.	18,114	0,003*

*%5 önem düzeyi

Tablo 3'e göre; ankette yer verilen finansal erişim ile ilgili olan ifadeler ve katılımcıların cinsiyeti arasında %5 önem düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu anlamlı ilişki, katılımcıların cinsiyeti ile finansal erişim kapsamında oluşturulan toplam sekiz ifadenin tümü için geçerlidir. Çalışma kapsamında oluşturulan "H₁: Finansal erişim ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır." hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 4

Finansal erişim ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Finansal Erişim ile İlgili İfadeler	χ^2 Değeri	Olasılık Değeri (P)
Finansal kurumun sunduğu finansal hizmetler bizim için güvenlidir.	13,265	0,209
Finansal kurumun tahsil ettiği ilk hesap açılış ücretleri uygundur.	7,139	0,015*
Finansal kuruma yolculuk yapmanın maliyeti uygundur.	19,049	0,611
Finansal kurumun sağladığı kredi ürünleri ihtiyaçlarımızı karşılıyor.	16,222	0,039*
Finansal kurumun sağladığı kredi kullanımına ilişkin şart ve koşullar bizim için uygundur.	16,138	0,040*
Finansal kurum tarafından hizmetlerinin kullanımında tahsil edilen ücretler uygundur.	11,478	0,176
Finansal kurum tarafından sunulan finansal ürün ve hizmetler güvenilirdir.	11,663	0,167
Finansal kurumdan finansal hizmet alma süreci kolaydır.	26,855	0,003*

*%5 önem düzeyi

Tablo 4’te verilen analiz sonuçları incelendiğinde; “Finansal kurumun tahsil ettiği ilk hesap açılış ücretleri uygundur.”, “Finansal kurumun sağladığı kredi ürünleri ihtiyaçlarımızı karşılıyor.”, “Finansal kuruma yolculuk yapmanın maliyeti uygundur.” ve “Finansal kurumdan finansal hizmet alma süreci kolaydır.” ifadeleri ile katılımcıların eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir. Finansal erişim ile ilgili verilen diğer ifadeler ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Analiz sonucu bir bütün olarak ele alındığında çalışma kapsamında oluşturulan “H₁:Finansal erişim ile eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır.” hipotezi reddedilmektedir.

Tablo 5

Finansal erişim ile yaşanan yer arasındaki ilişki

Finansal Erişim ile İlgili İfadeler	χ^2 Değeri	Olasılık Değeri (P)
Finansal kurumun sunduğu finansal hizmetler bizim için güvenlidir.	10,926	0,363
Finansal kurumun tahsil ettiği ilk hesap açılış ücretleri uygundur.	8,592	0,378
Finansal kuruma yolculuk yapmanın maliyeti uygundur.	9,046	0,338
Finansal kurumun sağladığı kredi ürünleri ihtiyaçlarımızı karşılıyor.	10,031	0,263
Finansal kurumun sağladığı kredi kullanımına ilişkin şart ve koşullar bizim için uygundur.	7,228	0,512
Finansal kurum tarafından hizmetlerinin kullanımında tahsil edilen ücretler uygundur.	5,462	0,707
Finansal kurum tarafından sunulan finansal ürün ve hizmetler güvenilirdir.	14,829	0,063
Finansal kurumdan finansal hizmet alma süreci kolaydır.	9,861	0,453

*%5 önem düzeyi

Tablo 5’te sunulan analiz sonuçları dikkate alındığında; finansal erişim ile yaşanan yer arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Finansal erişim ve yaşanan yer arasında analiz sonucunda ortaya konan söz konusu anlamsız ilişki finansal erişim ile ilgili verilen tüm ifadeler için geçerlidir. Bu durumda çalışma kapsamında oluşturulan “H₁: Finansal erişim ile yaşanan yer arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır.” hipotezi reddedilmiştir.

5. Sonuç

Finansal tabana yayılma, bir toplumda ihtiyaç duyulan fonların zamanında erişimi ve kullanımınıdır. Finans kurumlarının toplumun her kesimine ihtiyaç duyduğu anda fon ve finansal hizmet sunması etkili finansal tabana yayılmanın bir göstergesidir (Offiong vd., 2021, s. 602). Finansal tabana yayılmanın gerçekleştiği bir toplumda finans ve finansal hizmetlere erişim makul bir maliyetle adil, şeffaf ve eşit bir şekilde gerçekleşmektedir. Finansal tabana yayılmanın olmadığı yerde finansal dışlama olgusu ortaya çıkmaktadır (Singh, 2021, s. 121).

Çam ve Yıldırım (2020), finansal tabana yayılmanın finansal erişim ve finansal okuryazarlık olmak üzere iki alt boyuttan oluştuğunu ifade etmişlerdir. Çalışmada özellikle finansal tabana yayılmanın finansal erişim boyutu üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada, Oltu kırsalında ikamet eden bireylerin demografik özellikleri ile finansal tabana yayılma arasındaki ilişki araştırılmıştır. Oltu kırsalında finansal tabana yayılma araştırılırken çalışma kapsamında yapılan analizler üç başlık altında ele alınmıştır. İlk olarak, katılımcıların demografik özelliklerini belirleyebilmek için frekans dağılım tablosu yapılmıştır. İkinci olarak, katılımcıların ankette finansal tabana yayılma ile ilgili yer alan ifadelerine verdikleri cevapların frekans dağılımlarına bakılmıştır. Üçüncü olarak cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaşanan yer ile finansal erişim arasındaki ilişki belirleyebilmek için Ki-Kare (X^2) analizi yapılmıştır.

Katılımcıların finansal tabana yayılmayla ilgili ifadelerine verdikleri cevaplar emin değilim cevabı dikkate alınmayarak incelendiğinde katılımcılar kendilerine yöneltilen tüm ifadelerle katılmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar finansal kurumlar tarafından sunulan hizmetlerin maliyetinin uygun olmadığını (%43), sunulan hizmetleri güvenilir bulmadıklarını (%24), finans kurumları tarafından sağlanan hizmetlerin yaşam standartlarını yükseltmediğini (%33) ve gelirlerini atırmadığını (%51) belirtmişlerdir. Ayrıca cinsiyet ile finansal erişim arasında % 5 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmakta iken; yaşanan yer ve eğitim düzeyi arasında % 5 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamıştır. Bu durumun temel sebebinin finansal tabana yayılmanın finansal okuryazarlık boyutu olduğu söylenebilir.

Bu çalışma finansal tabana yayılmanın kırsal kesimde nasıl algılandığı ile ilgili bir örnek niteliğindedir. Finansal tabana yayılma özellikle gelişmekte olan ülkeler için önem arz etmektedir. Finansal tabana yayılmanın tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için finansal erişim ve finansal okuryazarlık boyutunun etkin bir şekilde sağlanması gerekmektedir. Bu çalışmada finansal kurumların özellikle kırsal bölgede finansal erişimin tam anlamıyla gerçekleşmediği sonucuna varılmaktadır. Finansal kurumlar kent ve kırsal ayırım yapmaksızın bir bütün olarak finansal erişimi sağlamalarının finansal tabana yayılma üzerinde olumlu etkisi olacağı düşünülmektedir.

Yazar beyanı

Araştırma ve yayın etiği beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik kurul onayı

Bu araştırma için Atatürk Üniversitesi Etik Kurulu'nun 28.01.2021 tarih ve 88656144-000.E.2100023662 sayılı kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.

Yazar katkıları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.

Çıkar çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek beyanı

Bu çalışma için herhangi bir destek alınmamıştır.

Kaynakça

- Ajide, F. (2015). Financial inclusion and rural poverty reduction: evidence from Nigeria, *International Journal of Management Sciences and Humanities*, 3(2), Erişim adresi: <https://ssrn.com/abstract=2690992>
- Bansal, S. (2014). Perspective of technology in achieving financial inclusion in rural India. *Procedia Economics and Finance*, 11, 472-480. DOI: 10.1016/S2212-5671(14)00213-5
- Bongomin, G. O. C. , Ntayi, J. M., Munene, J. C. ve Nabeta, I. , N. (2016). Financial inclusion in rural Uganda: testing interaction effect of financial literacy and networks, *Journal of African Business*, 17(1), 106-128. DOI: 10.1080/15228916.2016.1117382
- Burgess, R. ve Pande, R. (2005). Do rural banks matter? evidence from the Indian social banking experiment. *American Economic Review*, 95(3), 780-795. DOI:10.1257/0002828054201242
- Büyüköztürk, Ş. , Kılıç Çakmak, E. , Akgün, Ö. E. , Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2019). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri (27. Baskı)*, Ankara: Pegem Akademi
- Cnaan, R. , Moodithaya, M. ve Handy, F. (2012). Financial inclusion: lessons from rural South India. *Journal of Social Policy*, 41(1), 183-205. DOI:10.1017/S0047279411000377
- Cohen, M. ve Nelson, C. (2011). Financial literacy: A step for clients towards financial inclusion. *Global Microcredit Summit Commissioned Workshop Paper*, November 14-17, Valladolid, Spain.
- Çam, A. , Ayaydın, H. ve Kalkan, Y. (2018). Bireylerin finansal katılım ve finansal bilgi düzeylerinin tespiti: Erzurum ili örneği. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 7(13) , 1-7.
- Çam, A. ve Yıldırım, F. (2020). Finansal tabana yayılma değişkenlerinin demografik özelliklere göre incelenmesi. *The Journal of International Scientific Researches*, 5(3), 348-367.
- Demirguc-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D. , Van O. P. (2015). The global finindex database 2014: measuring financial inclusion around the world. (Policy Research working paper; no. WPS 7255 Washington). Erişim adresi: <http://documents.worldbank.org/curated/en/187761468179367706/The-Global-Findex-Database-2014-measuring-financial-inclusion-around-the-world>.
- Dev, S. M. (2006). Financial inclusion: Issues and challenges. *economic and political weekly*, 41(41), 4310-4313. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/4418799>
- Dilmaç, M. (2020). *Ways to identify and improvement of financial literacy in rural: Oltu Case. financial literacy researches* (pp.221-246), Ankara: Gazi Kitabevi. DOI: 10.17261/Pressacademia.2019.1138
- Grohmann, A. , Klühs, T. ve Menkhoff, T. (2018). Does financial literacy improve financial inclusion? Cross country evidence. *World Development*, 111, 84-96.
- Kandari, P. , Bahuguna, U. ve Salgotra, A. K. (2021). Socio-economic and demographic determinants of financial inclusion in underdeveloped regions: a case study in India. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8(3), 1045–1052. Erişim adresi: <https://doi.org/10.13106/JAFEB.2021.VOL8.NO3.1045>
- Kuzucu, S. (2019). The role of capital movements and capital markets on economic growth: panel data analysis for developing countries. *PressAcademia Procedia (PAP)*, 10, 27-31.
- Lyons, A. , Grable, J. ve Zeng, T. (2017). *Impacts of financial literacy on loan demand of financially excluded households in China*. SSRN Working Paper Series, 1-43, Erişim adresi: <https://ssrn.com/abstract=3075003> or DOI:10.2139/ssrn.3075003
- Offiong, A. I. , Riman, H. B. , James, G. B. , Ogar, A. , Okon, E. E. , ve Mboto, H. W. (2021). Primary school enrolment rate, completion rate and gender balancing in Nigeria; the financial inclusion perspective. *International Journal of Social Economics*, 48(4), 602-621.
- Omar, M. A.ve Inaba, K. (2020). Does financial inclusion reduce poverty and income inequality in developing countries? A panel data analysis. *Economic Structures*, 9(37), 1-25. DOI: 10.1186/s40008-020-00214-4
- Sarma, M. ve Pais, J. (2011). Financial inclusion and development. *Journal of International Development*, 23(5), 613-628. DOI:10.1002/jid.1698
- Sebetçi, Ö. , Karabıyık, C. ve Karabıyık, B. K. (2018), Finans alanında geliştirilen mobil uygulamaların finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 37-55.

- Shetty, N. K. (2008). *The microfinance promise in financial inclusion and welfare of the poor: Evidence from Karnataka, India* (pp. 1-34). Bangalore: Institute for Social and Economic Change.
- Singh, K. (2021). The extent of financial inclusion through MGNREGS: a district level analysis in West Bengal, India. *International Journal of Social Economics*. 48(1),121-139.
- Singh, K. , Misra, M. , ve Yadav, J. (2021). Corporate social responsibility and financial inclusion: evaluating the moderating effect of income. *Manage Decis Econ.*; 1– 12. DOI:10.1002/mde.3306
- Tokmakçioğlu, K. (2017). Mikro kredinin yaygınlaştırılmasına yönelik İslami mikro finans ürünlerinin geliştirilmesi. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 3(2), 117-136.
- Türkiye nüfusu il ilçe mahalle köy nüfusları.(2021,18 Nisan)., Erişim adresi: <https://www.nufusune.com/oltu-ilce-nufusu-erzurum>
- Wadhono, A. , Qori'ah, C. ve Indrawati, Y. (2016). The determinants of financial inclusion: evidence from Indonesian districts, *International Journal of Economic Perspectives*, 10(4), 472-483.
- Williams, H. T. , Adegoke, A. J. , ve Dare, A. (2017). Role of financial inclusion in economic growth and poverty reduction in a developing economy. *Internal Journal of Research in Economics and Social Sciences (IJRESS)*, 7(5), 265-271.
- Worldbank. Financial inclusion, Erişim adresi: https://www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion/overview?fbclid=IwAR3a0Z4dDyHCtmvNV97891FdbtIFAGGYEgVhePdh_d6-yRxtfGzgNjTvmH4,
- Yoshino, N. ve Morgan, P. (2016). Overview of Financial Inclusion, Regulation, and Education. (ADBI Working Paper 591). Erişim adresi: <http://www.adb.org/publications/overview-financial-inclusion-regulation-and-education/>